

METODICKÉ USMERNENIA PRE PÍSANIE ODBORNÝCH TEXTOV

1. PROBLEMATIKA CITOVANIA A ODKAZOVANIA NA KLASICKÉ DOKUMENTY: ZÁSADY A NAJČASTEJŠIE PROBLÉMY.

MGR. LUCIA LICHNEROVÁ, PhD.
UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA KNIŽNIČNEJ A INFORMAČNEJ VEDY

Abstrakt

LICHNEROVÁ, Lucia. Problematika citovania a odkazovania na klasické dokumenty: zásady a najčastejšie problémy. HISTORIA ET THEORIA IURIS. 2009, roč. 1, č. 2, s. 7 – 22.

Cieľom príspevku je poskytnúť návod na citovanie klasických dokumentov. Príspevok vysvetľuje základné termíny používané v citačnej praxi, ale primárne sa orientuje na tvorbu bibliografických odkazov pre klasické dokumenty. Interpretáciou dostupných štandardov a publikovanej literatúry k problematike citovania sumarizuje a objasňuje základné princípy tvorby jednotlivých údajov pre bibliografický odkaz. Poskytuje schémy bibliografických odkazov pre viaceré druhy dokumentov. Princípy demonštruje na konkrétnych príkladoch. Záverečná časť prezentuje najčastejšie porušenia zásad tvorby bibliografických odkazov.

Kľúčové slová

Citačné štandardy. STN ISO 690. Citácia. Bibliografický odkaz. Schémy bibliografických odkazov.

Úvod

Problematika citovania a odkazovania na použité zdroje je jedným zo základných fenoménov, s ktorými sa stretávame pri písaní odborných publikácií. Väčšina publikovaných prác dokazuje, že štandardy, ktoré unifikujú proces citovania, boli úspešne prijaté aj v slovenskej praxi. Napriek existencii pomerne širokého spektra zahraničnej či domácej literatúry k tejto problematike je však zrejmé, že konkrétna aplikácia citačných zásad nebýva v praxi jednoznačná, a preto si neustále vyžaduje ďalšie interpretácie.

Bázovou literatúrou k problematike citovania sú štandardy ISO 690 (1987) a ISO 690-2 (1997), ktoré boli do slovenského prostredia aplikované ako STN ISO 690 (1998) pre citovanie „klasických“ dokumentov a STN ISO 690-2 (2001) pre citovanie dokumentov elektronických. Uvedené štandardy sa pokúsili interpretovať viacerí autori venujúci sa danej problematike. Vý-

sledkom sú viaceré monografické publikácie a samostatné štúdie poskytujúce autorovi odbornej publikácie ďalšie možnosti zorientovať sa v problematike citovania. Uvedme napríklad monografické práce D. Katuščáka (1998), Š. Kimličku (2002), či štúdie A. Kucianovej (2008) a L. Lichnerovej (2003). Uvedené práce aplikujú teoretické zásady citovania do praxe a poskytujú mnohé príklady a upozornenia.

1 Základné termíny citovania

Standard STN ISO 690 (1998) prezentuje niekoľko termínov typických pre problematiku citovania, ktorých ďalšie používanie si vyžaduje presnú a jasnú definíciu. Medzi najdôležitejšie patria: citujúci dokument, citovaný dokument, citát, citácia, bibliografický odkaz, technika citovania a zoznam bibliografických odkazov.

Citujúci dokument je práca, ktorú autor píše a v ktorej interpretuje alebo doslovne preberá myšlienky prevzaté z iných zdrojov, resp. v texte práce odkazuje na existujúcu relevantnú literatúru k spracováanej problematike, čiže na **citovaný dokument**.

Citát je text doslovne prebratý z citovaného dokumentu. Mal by sa písať v úvodzovkách, resp. iným typom písma. V prípade dlhších citátov presahujúcich štyri riadky je vhodné citáty oddeliť od vlastného textu a odsadiť od ľavého okraja. Citáty píšeme v jazyku textu citujúceho dokumentu, čiže našej práce. Bez úvodzoviek či iného typu písma uvádzame prebraté texty, ktoré parafrázujeme a uvádzame vo vlastnej interpretácii, resp. v prípade, keď len odkazujeme na myšlienky, termíny, schémy alebo na relevantný zdroj.

Citácia je skrátená forma bibliografického odkazu v texte, ktorý píšeme. Nachádza sa na mieste nasledujúcom po citáte alebo citovanom (parafrázovanom) texte či odkaze na literatúru. Slúži na spojenie medzi vlastným textom a zoznamom bibliografických odkazov, teda na presnú identifikáciu citovaného dokumentu prostredníctvom bibliografického odkazu. Forma citácie závisí od výberu techniky citovania.

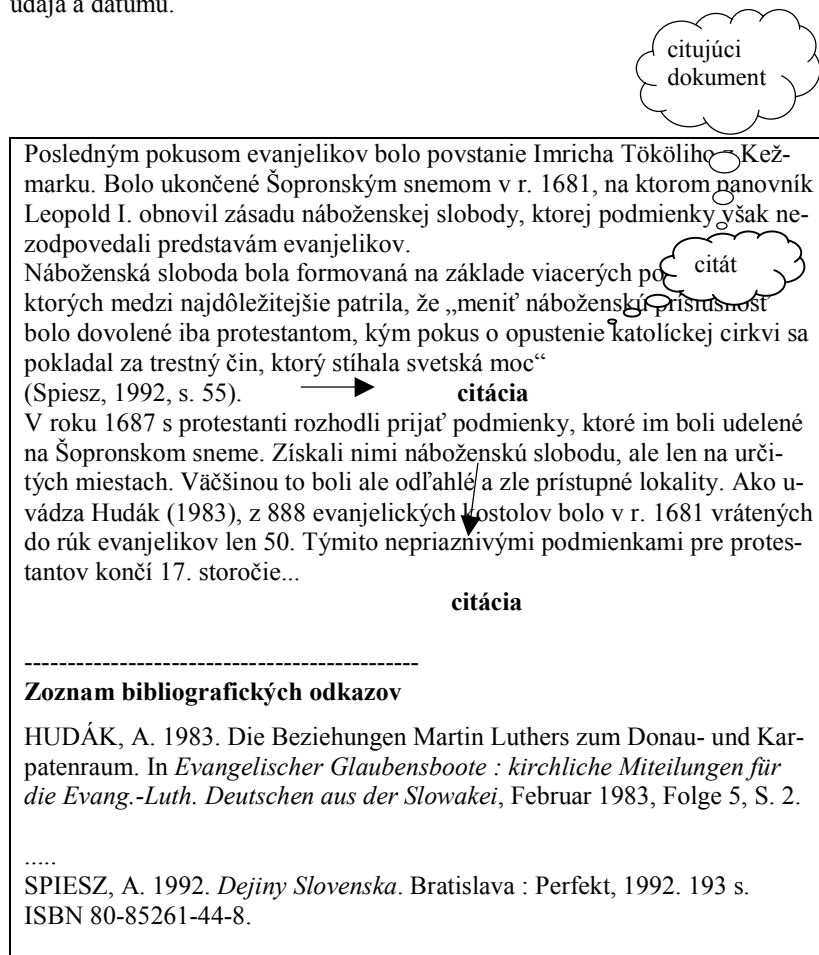
Technika citovania je spôsob, akým budeme prepájať parafrázované texty alebo citáty so zoznamom bibliografických odkazov. Technika citovania má vplyv na formu citácie a vyžaduje aj úpravu zoznamu bibliografických odkazov. Existujú tri techniky citovania (technika číselných údajov, technika priebežných poznámok a technika prvého údaja a dátumu), pričom podstatná je zásada, že v celom citovanom dokumente je nutné aplikovať len jednu techniku citovania (podľa vlastného výberu, poprípade podľa odporúčania školiťel'a či šéfredaktora periodika).

Bibliografický odkaz je skrátený záznam o citovanom dokumente v zozname bibliografických odkazov, ktorý slúži na jeho presnú identifikáciu. Je-

ho štruktúru (výber identifikačných prvkov, ich formu a poradie) určuje štandard STN ISO 690 (1998) alebo STN ISO 690-2 (2001).

Zoznam bibliografických odkazov je množina odkazov na citované dokumenty nachádzajúca sa na konci textu. Usporiadanie bibliografických odkazov v zozname bibliografických odkazov závisí od techniky citovania.

Nasledujúci obrázok názorne demonštruje výskyt uvedených termínov v texte vlastnej práce (v citujúcom dokumente), za zvolenia techniky prvého údaja a dátumu.

Obrázok 1: Zobrazenie prvkov citovania v citujúcom texte

2 Pravidlá pre výber a formu prvkov pre bibliografický odkaz

Štandardom definujúcim štruktúru bibliografických odkazov pre *klasické* dokumenty je norma ISO 690 (1987), resp. jej slovenský ekvivalent STN ISO 690 (1998). Určuje:

- výber údajov pre bibliografický odkaz,
- formu údajov,
- poradie údajov.

Poradie údajov je *záväzná* a podlieha „jazyku citovania“, ktorý je prezentovaný vo forme tzv. „oddeľovačov“ – interpunkcie medzi jednotlivými údajmi¹. Poradie prvkov vytvára štruktúru bibliografického odkazu, ktorá je determinovaná *komplexnosťou* citovaného dokumentu (či citujeme dokument ako celok alebo len časť dokumentu či príspevok v dokumente). Väčšej variabilite podlieha *počet* údajov, nakoľko štandard definuje okrem povinných aj nepovinné údaje pre bibliografický odkaz.

Ak budeme hovoriť o *klasických* dokumentoch, máme na mysli dokumenty iného typu, ako elektronické zdroje, ktoré sa od klasických líšia predovšetkým digitálnym spôsobom záznamu informácií sprístupňovaných počítačovou technikou. Medzi *klasické* dokumenty môžeme na základe tohto vysvetlenia zaradiť všetky druhy dokumentov okrem elektronických. Napriek tomu však štandard ISO 690 (1987) nezastrešuje problematiku citovania všetkých druhov klasických dokumentov. Absentujú napríklad usmernenia pre citovanie neknížných (audiovizuálnych, atď.) dokumentov. Tvorba bibliografických odkazov pre tieto druhy dokumentov stojí preto v týchto prípadoch na kreativite autora. Poznaním a rešpektovaním zákonitostí citovania tradičných dokumentov je však možné logicky odvodiť aj metodiku pre citovanie iných druhov dokumentov, ktoré sú často kombináciou viacerých platných pravidiel.

2.1 Všeobecné zásady

- predpísané údaje pre bibliografický odkaz vyberáme z citovaného dokumentu, najčastejšie zo zdrojov, ktorými sú: titulný list, tiráž, prvá strana príspevku (článku), preliminária (prvé strany dokumentu), obsah a celý dokument,

¹ Interpunkciu treba chápať ako umelý jazyk bibliografického odkazovania, ktorý nemá súvis s pravidlami gramatiky slovenského jazyka – jednotlivé interpunkčné znaky (aj s medzerami) preto chápeme v rovine oddeľovačov predpísaných údajov v odkaze.

- do hranatých [] alebo okrúhlych () zátvoriek môžeme uviesť akékoľvek opravy a doplnky²,
- nie je nutné zachovať písanie veľkých písmen (napr. pri názve dokumentu, len ak ide o vlastné podstatné mená alebo slová v súlade s pravidlami jazyka), ani interpunkciu použitú v citovanom dokumente,
- s výnimkou poznámok a doplnkov, či opráv píšeme údaje tak, ako sa nachádzali v dokumente – to znamená v jazyku citovaného dokumentu,
- jednotlivé skupiny údajov oddeľujeme bodkou a medzerou,
- pokiaľ nejaký údaj chýba, vynecháme ho a pokračujeme ďalším údajom,
- bibliografický odkaz ukončíme bodkou.

2.2 Konkrétne zásady pre výber a formu prvkov bibliografického odkazu

Pravidlá pre výber a formu jednotlivých prvkov bibliografického odkazu uvádzame v poradií, aké je predpísané.

I. Primárna zodpovednosť

Primárnu zodpovednosť za vytvorenie citovaného dokumentu má spravidla autor. Jeho meno uvádzame v *invertovanom* slovoslede, pričom môžeme, ale nemusíme jeho krstné meno uvádzať iniciálami. Vynechávame tituly, údaje o pracovisku autora, ako aj úvodné formulácie označujúce autorstvo. Priezvisko autora zapíšeme veľkými písmenami.

Údaj v citovanom dokumente	Údaj v bibliografickom odkaze
Autor: Doc. PhDr. Jela Steinerová, PhD.	STEINEROVÁ, Jela alebo STEINEROVÁ, J.

V prípade dvoch až troch autorov uvedieme na prvé miesto autora, ktorý je označený ako hlavný, poprípade je jeho meno v dokumente zvýraznené. V opačnom prípade zachováme poradie mien autorov tak, ako boli uvedení v citovanom dokumente. Ak uvedieme celé mená autorov, oddelíme ich *medzerou pomlčkou medzerou*. V prípade, že uvedieme krstné mená ako iniciály, oddelíme údaje o autoroch *čiarkou medzerou*.

² Napr. môžeme ako doplnok uviesť preklad názvu, napr. Buchkultur in Deutschland im 18. Jahrhundert [Knížná kultura v Nemecku v 18. storočí].

Údaj v citovanom dokumente	Údaj v bibliografickom odkaze
Petra Veselková Andrea Malíková Andrej Porubjak	VESELKOVÁ, Petra – MALÍKOVÁ, Andrea – PORUBJAK, Andrej alebo VESELKOVÁ, P., MALÍKOVÁ, A., PORUBJAK, A.

V prípade, že citovaný dokument napísali viacerí ako traja autori, uvedieme do bibliografického odkazu iba prvého, prvých dvoch alebo troch autorov. Ostatných vynecháme. Ako znaky vypustenia použijeme skratku *et al.* alebo jej ekvivalent v slovenčine a i.³ Ak dokument nemá autora, použijeme na prvom mieste v bibliografickom odkaze názov.

Údaj v citovanom dokumente	Údaj v bibliografickom odkaze
Daniel Veselý, Eduard Kupecký, Peter Vlachovič, Ondrej Lenárth, Vlastimil Bagár, Peter Hlavatý	VESELÝ, Daniel et al. alebo VESELÝ, D., KUPECKÝ, E., VLACHOVIČ, P. et al.

II. Názvové údaje

Hlavný názov a názov zdrojového dokumentu (periodika, zborníka) zapíšeme tak, ako sú uvedené v dokumente. Odporúčame ich zvýrazniť *kurzívou*. Ak uvádzame aj podnázov, oddelíme ho od hlavného názvu *medzerou dvojbodkou medzerou*. Dlhý názov je možné skrátiť a ako znak vypustenia použiť *tri bodky*⁴.

Údaj v citovanom dokumente	Údaj v bibliografickom odkaze
Dejiny tlačných médií 17. storočie	<i>Dejiny tlačných médií</i> : 17. storočie

III. Sekundárna zodpovednosť

Sekundárnu zodpovednosť za vznik dokumentu majú spravidla osoby iné ako autor, napr. ilustrátori, lektori, vedeckí redaktori, atď. Ak ich uvádzame v bibliografickom odkaze, zapisujeme ich mená v takej podobe ako na dokumente – *nie v invertovanom tvare*.

³ Vzhľadom na medzinárodný úzus je preferovaná skratka *et al.*

⁴ Skrátiť názov možno len do tej miery, aby nestratil význam a bol dostatočný na identifikáciu citovaného dokumentu.

Údaj v citovanom dokumente	Údaj v bibliografickom odkaze
Písmo v čase Napísal Pavol Tomáš Lektorovala Anna Burdyová	TOMÁŠ, Pavol. <i>Písmo v čase</i> . Lektorovala Anna Burdyová.

IV. Vydanie

V oblasti údajov o vydaní zapisujeme pri klasických dokumentoch s výnimkou prvého vydania všetky ďalšie vydania dokumentu, ak sú v prameni uvedené. Uvádzame ich arabskými číslicami v súlade s možnosťami skracovania týchto údajov tak, ako to predpisuje štandard STN ISO 832 (1998). Údaj o vydaní zapíšeme v jazyku dokumentu tak, ako bol uvedený.

Údaj v citovanom dokumente	Údaj v bibliografickom odkaze
1. vydanie	(nezapíšeme nič)
2. rozšírené vydanie	2. rozš. vyd.
3. Auflage	3. Aufl.

V. Označenie zväzkov seriálových publikácií

Tento údaj uvádzame len v prípade, ak citujeme seriálovú publikáciu (periodikum). Je potrebné uviesť čo najpresnejšie označenie roku, ročníka a čísla periodika tak, ako je v seriáli uvedené. Ak citujeme periodikum ako celok, uvedieme označenie prvého čísla, za ktorým uvedieme *spojovník a medzeru* (v prípade, že periodikum stále vychádza), napr. 1996, roč. 1, č. 1. V prípade, že je vydávanie periodika ukončené, uvedieme celý priebeh vydávania od prvého po posledné číslo, napr. 1996-1997, roč. 1, č. 1-roč. 2, č. 12. Ak citujeme len konkrétne číslo, uvedieme jeho najpresnejšie označenie, napr. 1997, roč. 2, č. 5.

VI. Vydavateľské údaje

Vydavateľské údaje pozostávajú z údajov o mieste vydania, vydavateľovi a dátume vydania dokumentu. Zapisujeme ich v podobe: *Miesto vydania medzera dvojbodka medzera meno vydavateľa čiarka medzera dátum vydania*. Údaje uvádzame v prvom páde v jazyku citovaného dokumentu. V prípade viacerých miest vydania zapíšeme buď typograficky zvýraznené miesto vydania, alebo prvé miesto vydania. Je možné uviesť aj viaceré miesta vydania, ktoré oddeľujeme *bodkočiarkou medzerou*. Rovnako postupujeme aj v prípade viacerých mien vydavateľov. Ak je miesto vydania neznáme, uvedieme

skratku *[s.l.]*⁵, popr. slovenský ekvivalent *[b.m.]*⁶. Ak je neznámy vydavateľ, použijeme skratku *[s.n.]* alebo *[b.v.]*. Rok vydania zapíšeme *arabskými* číslami. Ak ho nie je možné identifikovať, nahradíme ho dátumom copyrightu. V prípade neznámeho dátumu copyrightu odvodíme rok vydania od textu dokumentu, popr. od iných prameňov a zapíšeme ho *v hranatých zátvorkách*. Pri viacväzkových dokumentoch uvedieme celé rozpätie vydávania.

Údaj v citovanom dokumente	Údaj v bibliografickom odkaze
Martin Matica slovenská 2000	Martin : Matica slovenská, 2000
K.G.Saur Verlag München London NewYork 1989	München : K.G.Saur Verlag, 1989
K.G.Saur Verlag München London NewYork 1989	München; London; New York : K.G.Saur Verlag, 1989
Martin 2000	Martin : [s.n.], 2000
Matica slovenská 2000	[Martin] : Matica slovenská, 2000 alebo [s.l.] : Matica slovenská, 2000
Martin Matica slovenská	Martin : Matica slovenská, [2000]

VII. Rozsah dokumentu

Nepovinne môžeme zapísať rozsah tlačeneho dokumentu s označením jeho strán *v jazyku citovaného dokumentu*, napr. 446 s. alebo 345 S. alebo 125 p. Ak citujeme viacväzkový dokument, zapíšeme počet väzkov, napr. 3 zv.

VIII. Údaje o edícii

V prípade, že chceme zapísať aj edíciu, do ktorej dokument patrí a táto je v prameni uvedená, zapíšeme ju vo forme *Názov edície čiarka medzera označenie väzku*. Väzok označujeme v takom jazyku, ako bol v citovanom dokumente uvedený.

⁵ V prípade, že je možné miesto vydania zistiť v inom prameni ako je citovaný dokument, môžeme ho doplniť v hranatých zátvorkách.

⁶ Uprednostňujeme latinskú skratku.

Údaj v citovanom dokumente	Údaj v bibliografickom odkaze
Mladé letá zv. 4	Mladé letá, zv. 4
Presse und Geschichte Bd. 5	Presse und Geschichte, Bd. 5

IX. Poznámky

Voliteľne môžeme do bibliografického odkazu pre klasické dokumenty zahrnúť aj poznámky. Je vhodné uviesť ich v prípade, ak sú niektoré údaje v odkaze nejednoznačné, popr. ak boli doplnené. Píšeme ich v jazyku textu *citujúceho* dokumentu – čiže vlastného textu.

X. Štandardné číslo

Štandardné číslo ISBN pre knihy a ISSN pre seriály uvádzame len vtedy, ak sa v dokumente nachádzajú a v takej podobe, ako boli v dokumente uvedené. Zapisujeme aj označenie ISBN a ISSN, napr. ISBN 80-88982-57-X.

3 Pravidlá pre usporiadanie prvkov v bibliografických odkazoch

Vytvorenie správnej štruktúry bibliografického odkazu predpokladá determinovanie *komplexnosti* citovaného dokumentu. Je potrebné rozlíšiť, či citujeme:

- I. dokument ako *celok* (celú monografiu, celý seriál, atď.),
- II. *príspevok* v dokumente (článok v zborníku alebo v seriáli),
- III. *časť* dokumentu (konkrétny zväzok z viacväzbového dokumentu, heslo v slovníku, kapitolu z monografie, atď.),
- IV. *cez iný* (sekundárny, sprostredkujúci) *zdroj* (v prípade, ak chceme citovať originálny dokument, ktorý sme nemali k dispozícii, ale len vo forme odkazu v sprostredkujúcom dokumente).

Poradie údajov definované štandardom ISO 690 (1987) umožňuje vytvoriť pre každú z uvedených skupín *schému* bibliografického odkazu, ktorá odráža špecifiká druhu citovaného dokumentu (monografia, seriál, norma, patent, osobná komunikácia, atď.). V zozname bibliografických odkazov odkazy zarovnávame doľava kvôli zachovaniu predpísaných medzier. Nižšie uvádzame schémy bibliografických odkazov, pričom hrubo sú vytlačené *povinné* údaje, ostatné sú nepovinné.

3.1 Schémy bibliografických odkazov pre dokumenty ako celky⁷

Monografie

Primárna zodpovednosť. *Názov* : Podnázov. Sekundárna zodpovednosť. **Vydanie.** Miesto vydania : *Názov* vydavateľa, **Rok vydania.** Rozsah. Edícia. Poznámky. **ISBN.**

Seriály

Názov : Podnázov. **Primárna zodpovednosť. Vydanie. Označenie zošita alebo zväzku.** Miesto vydania : *Názov* vydavateľa, **Rok vydania.** Edícia. Poznámky. **ISSN.**

Patentové dokumenty

Primárna zodpovednosť. *Názov vynálezu* : Podnázov. Sekundárna zodpovednosť. Poznámky. **Krajina alebo vydávajúca organizácia. Druh patentového dokumentu, Číslo patentu. Dátum publikovania.**

Normy

Označenie a číslo normy:Rok zavedenia do platnosti, *Názov.* Poznámky.

Legislatívne dokumenty

Označenie a číslo LD/Rok publikovania a skratka dokumentu *Názov.* Poznámky.

Osobná korešpondencia a rukopisy

Primárna zodpovednosť. Pracovná adresa komunikátora. *Názov.* Dátum komunikácie. Rozsah. Poznámky.

Štandard ISO 690 (1987) uvádza, že slúži pre tvorbu bibliografických odkazov pre všetky tlačené a netlačené publikácie s výnimkou nepublikovaných materiálov či rukopisov. Napriek tomu štandard neuvádza štruktúru bibliografických odkazov pre všetky druhy dokumentov, najmä pokiaľ ide o dokumenty netlačené. Napriek tomu je možné schémy pre bibliografické odkazy na neknižné dokumenty – napr. videokazety, zvukové kazety, pohľadnice, fotografie, atď. logicky odvodiť. V zásade je možné vyvodiť nasledovné pravidlá, ktoré rešpektujú špecifiká neknižných dokumentov:

- primárnu zodpovednosť pri neknižných dokumentoch tvoria osoby s hlavnou zodpovednosťou za vznik diela, čiže fotografi, režiséri, atď.,

⁷ Štandard STN ISO 690 (1987) neuvádza schémy pre normy a legislatívne dokumenty, podobne ani schému pre osobnú korešpondenciu a rukopisy. Uvedené schémy sú prevzaté z publikácie Š. Kimličku (2002).

- v oblasti údajov o názve uvedieme druh citovaného dokumentu – za hlavný názov do hranatých zátvoriek ako doplnok, napr. [videozáznam], [zvukový záznam], [grafika], atď.,
- v oblasti údajov o rozsahu uvedieme namiesto počtu strán počet a druh nosiča, napr. 1 videokazeta, 2 zvukové kazety, 1 pohľadnica, atď.

Neknižné dokumenty

Primárna zodpovednosť. Názov [druh dokumentu]. Miesto vydania : Názov vydavateľa, **Rok vydania.** Počet a druh nosiča. Poznámky.

3.2 Schémy bibliografických odkazov pre príspevky

spôsob zápisu všeobecne:

Popis príspevku. In Popis zdrojového dokumentu, lokalizácia príspevku⁸.

Príspevky v zborníku

Primárna zodpovednosť. Názov príspevku. In Hlavná zodpovednosť za zdrojový dokument. Názov zdrojového dokumentu : Podnázov. **Vydanie.** Miesto vydania : Názov vydavateľa, **Rok vydania.** ISBN, **Lokalizácia príspevku v zdrojovom dokumente.**

Príspevky v seriálovej publikácii

Primárna zodpovednosť. Názov príspevku : Podnázov. **Sekundárna zodpovednosť. In Názov zdrojového dokumentu :** Podnázov. **Vydanie.** ISSN, **Lokalizácia príspevku v zdrojovom dokumente.**

3.3 Schémy bibliografických odkazov pre časti dokumentov (kapitoly, zväzky, heslá)

spôsob zápisu všeobecne:

Popis dokumentu ako celku. Označenie časti, Názov časti, lokalizácia časti.

Časti monografie (kapitoly, heslá, prílohy)

Primárna zodpovednosť. Názov zdrojového dokumentu : Podnázov. **Vy-**

⁸ Pod lokalizáciou príspevku rozumieme označenie roku a zošita (ročníka, čísla) a strán, na ktorých sa nachádza príspevok v seriáli alebo označenie strán, na ktorých sa nachádza príspevok v monografii (zborníku).

danie. Číslo zväzku⁹. Sekundárna zodpovednosť. Miesto vydania : Názov vydavateľa, Rok vydania. ISBN. Označenie časti, Názov časti, lokalizácia časti v zdrojovom dokumente.

3.4 Schéma bibliografických odkazov pre citovanie cez sekundárny zdroj

Odkaz na originálny zdroj. Zdroj: Odkaz na sprostredkujúci zdroj.

4 Príklady konkrétnych bibliografických odkazov na rôzne druhy klasických dokumentov

V tejto časti uvádzame pre každú schému konkrétne príklady. Pri príkladoch, pri ktorých sme použili aj nepovinné údaje, uvádzame aj bibliografický odkaz s použitím len povinných údajov.

4.1 Príklady bibliografických odkazov na dokumenty ako celky

Bibliografický odkaz na monografiu

ĐUROVIČ, J.P. *Evanjelická literatúra do tolerancie*. Tur. Sv. Martin : Matica slovenská, 1940. 418 s.
ĐUROVIČ, J.P. *Evanjelická literatúra do tolerancie*. 1940.

Bibliografický odkaz na konkrétne číslo seriálu

Itlib. Zodp. red. Mária Žitňanská. Č.1. Bratislava : Centrum VTI SR, 2001. ISSN 1335-793X.
Itlib. Zodp. red. Mária Žitňanská. Č. 1. 2001. ISSN 1335-793X.

Bibliografický odkaz na patent

Úrad priemyselného vlastníctva Slovenskej Republiky. *Rotačný nosový prstencový motor s vnútorným spaľovaním*. Majiteľ a pôvodca patentu: Peter Varga. Slovenská Republika. Patentový spis, 286927. 2009-07-06.
Slovenská Republika. Patentový spis, 286927. 2009-07-06.

Bibliografický odkaz na normu

STN ISO 690:1998, *Dokumentácia-Bibliografické odkazy-Obsah, forma a štruktúra*. Nahrádza ČSN 010197.
STN ISO 690:1998, *Dokumentácia-Bibliografické odkazy-Obsah, forma a štruktúra*.

Bibliografický odkaz na legislatívny dokument

Zákon č. 595/2003 Z.z.o dani z príjmov.

⁹ Používame na označenie konkrétneho zväzku viacvázkovej publikácie.

Bibliografický odkaz na osobnú komunikáciu

LIČNEROVÁ, L. Katedra knižničnej a informačnej vedy Ff UK, Gondo-
va 2, 818 01 Bratislava. *Nemecké vydania na Slovensku v 17. storočí*.
14.2.2007. Osobná komunikácia.

4.2 Príklady bibliografických odkazov na príspevky

Bibliografický odkaz na príspevok v zborníku

BRTÁŇOVÁ, E. Kazateľská literatúra v stredovekej levočskej knižnici. In
Kniha '97/98. Martin : Matica slovenská, 2000. ISBN 80-7090-569-7, s. 86-
90.
BRTÁŇOVÁ, E. Kazateľská literatúra v stredovekej levočskej knižnici. In
Kniha '97/98. 2000, s. 86-90.

Bibliografický odkaz na príspevok v seriáli

MAZALOVÁ, L. Zobrazenie ženy v jarmočných a púťových tlačoch po
novom. In *Knižnica*. ISSN 1335-7026, 2009, roč. 10, č. 9, s. 45.
MAZALOVÁ, L. Zobrazenie ženy v jarmočných a púťových tlačoch po
novom. In *Knižnica*, 2009, roč. 10, č. 9, s. 45.

4.3 Príklady bibliografických odkazov na časti dokumentu

Bibliografický odkaz na heslo vo viacväzkovej publikácii (slovníku)

Ottova všeobecná encyklopédia. 2. zv. Bratislava : Agentúra Cesty, 2006.
ISBN 80-969159-4-0. Heslo Slovenské národné múzeum, s. 405.
Ottova všeobecná encyklopédia. 2. zv. 2006. Heslo Slovenské národné mú-
zeum, s. 405.

Bibliografický odkaz na kapitolu v monografii

ŠPIESZ, A. *Dejiny Slovenska*. Bratislava : Perfekt, 1992. ISBN 80-85261-
44-8. Kapitola 4, Na konci stredoveku, s. 29-43.
ŠPIESZ, A. *Dejiny Slovenska*. 1992. Kapitola 4, Na konci stredoveku, s. 29-
43.

4.4 Príklady bibliografických odkazov pre citovanie cez sprostredkujúci zdroj

Bibliografický odkaz na monografiu citovanú cez sprostredkujúci zdroj – monografiu

KATUŠČÁK, Dušan. *Ako písať vysokoškolské a kvalifikačné práce*. Druhé
doplnené vydanie. Bratislava : Stimul, 1998. ISBN 80-85697. Zdroj:

KIMLIČKA, Štefan. *Ako citovať a vytvárať zoznamy bibliografických odkazov : podľa noriem ISO 690 pre „klasické“ aj elektronické zdroje*. Bratislava : Stimul, 2002. 82 s. ISBN 80-88982-57-X.

KATUŠČÁK, Dušan. *Ako písať vysokoškolské a kvalifikačné práce*. Druhé doplnené vydanie. 1998. ISBN 80-85697-82-3. Zdroj: KIMLIČKA, Štefan. *Ako citovať a vytvárať zoznamy bibliografických odkazov*. 2002. ISBN 80-88982-57-X.

5 Najčastejšie prípady porušenia pravidiel pri citovaní klasických dokumentov

1. Všeobecne je najčastejšou chybou tzv. „retrospektívne citovanie“. Ide o prípady, keď nevenujeme dostatočnú pozornosť spracovaniu citácií a bibliografických odkazov súbežne s písaním práce, ale až ex post. Návrat k niektorým zdrojom je v týchto prípadoch veľmi náročný a zdĺhavý, nehovoriac o vysokom potenciáli vzniku chybných citácií a odkazov, resp. preberaní citátov a myšlienok bez citovania.
2. Je dôležité si uvedomiť, že je rozdiel medzi literatúrou, z ktorej preberáme myšlienky alebo na ňu odkazujeme v texte našej práce, a literatúrou, ktorú sme v texte nespomínali a nevyužívali, ale považujeme za nutné na ňu upozorniť. Tieto dokumenty neuvádzame v zozname bibliografických odkazov, ale v zozname, ktorý označujeme termínom *Bibliografia*. Ide o usporiadaný zoznam bibliografických záznamov o literatúre, ktorá sa týka predmetu práce, ale nebola bezprostredne použitá na jej napísanie. Pri zostavovaní bibliografie rešpektujeme štandard na to určený, a tým je štandard ISBD (G) (1994) alebo pravidiel AACR (2003).
3. Sice obsahom tohto príspevku neboli techniky citovania a tvorba citácií, musíme však upozorniť, že medzi zásadné priestupky voči pravidlám citovania patrí aj skutočnosť, že autor citujúceho dokumentu používa v rámci jedného textu viacero techník citovania. Tým sa stáva citovanie neprehľadným, a preto musíme dodržiavať zásadu používanie len jednej techniky citovania pre celú prácu.
4. Citovať by sme mali len z originálnych prameňov. Ak informáciu nájdeme v inom, sprostredkujúcom zdroji, mali by sme sa snažiť získať aj originálny zdroj. V prípade, že to nie je možné, uvedieme bibliografický odkaz na originálny dokument cez zdroj – sprostredkujúci dokument. Mnohí autori sa však snažia túto zásadu obísť prostredníctvom tzv. „fingovaných“ bibliografických odkazov, keď vytvoria odkaz priamo na originálny zdroj, hoci tento dokument nikdy nemali v ruke. Na základe neoverených informácií z originálneho dokumentu vzniká preto potenciálne riziko informačného šumu, pretože sa môže stať, že zo sprostredkujúceho dokumentu preberieme nepresné, popr. chybné údaje.

5. Medzi „falošné“ bibliografické odkazy môžeme zaradiť odkazy na tie dokumenty, ktoré sme pri písaní textu nepoužili vôbec. V snahe zvýšiť odbornú kvalitu práce je táto aktivita zbytočná, nakoľko jej odhalenie vedie, naopak, k negatívnym postojom k vzniknutému dokumentu.
6. K zásadnejším priestupkom voči citovaniu jednoznačne patrí tzv. „absentujúce“ citovanie – neuvedenie bibliografického odkazu a citácie na dielo, ktoré sme v práci skutočne použili. Vydávanie myšlienok a objavov iných za svoje vlastné je neprijateľným správaním v odbornej komunite a patrí k fundamentálnym prehreškom voči etike citovania.
7. Ďalšie priestupky vznikajú pri nerešpektovaní zásad tvorby bibliografických odkazov. Upozorniť je nutné najmä na to, že ak niektorý údaj v dokumente nie je k dispozícii, vynecháme ho a pokračujeme ďalším údajom v bibliografickom odkaze.
8. K formálnym priestupkom voči úprave bibliografických odkazov patrí najmä to, že ich v zozname bibliografických odkazov nezarovnáme naľavo, čím vytvoríme nepredpísané medzery. Zároveň je nutné upozorniť aj na to, že bibliografické odkazy je v zozname potrebné vždy upraviť a usporiadať, čo závisí od zvolenej techniky citovania.
9. K závažným chybám patrí aj neuvedenie zoznamu bibliografických odkazov v práci. Stáva sa to najmä v prípadoch, ak autor aplikuje techniku priebežných poznámok pod čiarou. Treba si však uvedomiť, že priebežné poznámky pod čiarou sú len citáciou a nenahrádzajú bibliografický odkaz v zozname bibliografických odkazov.

5 Záver

Problematika citovania patrí medzi samozrejme súčasti každého odborného textu či vedeckej publikácie. Tvorba bibliografických odkazov je len jednou zo súčastí citovania pozostávajúcej aj z výberu citačnej techniky a tvorby citácií. Bibliografické odkazy pre klasické dokumenty tvorí štruktúra viacerých typov údajov, ktoré vytvárame na základe predpísaných štandardov. Napriek mnohým nejasnostiam a nepresným interpretáciám sa citovania netreba obávať. Treba ho chápať ako prirodzenú súčasť písania odborných textov, ktorou sa nielen vyhýbame prehreškom voči etike autorstva, ale aj prispievame k mapovaniu vedy. Tvorbou bibliografických odkazov a citátov v texte súbežne s písaním práce možno získať úplne nevedome aj v tejto problematike rutinu a zaradiť tak citovanie medzi elementárne záležitosti.

6 Zoznam bibliografických odkazov

- Anglo-americké katalogizačné pravidlá*. 2003. 2. zrevidované vyd. Martin : Slovenská národná knižnica, 2003. 695 s. ISBN 80-89023-38-X.
- ISBD(G)*. 1994. Preklad a redakcia slov. vyd. Dušan Katuščák. 1. slov. vyd. Martin : Matica slovenská, 1994. ISBN 80-7090-291-4.
- ISO 690:1987, *Documentation – Bibliographic references – Content, form and structure*.
- ISO 690-2:1997, *Information and documentation – Bibliographic references – Part 2: Electronic documents or parts thereof*.
- KATUŠČÁK, Dušan. 1998. *Ako písať vysokoškolské a kvalifikačné práce*. Druhé doplnené vydanie. Bratislava : Stimul, 1998. ISBN 80-85697-82-3.
- KIMLIČKA, Štefan. 2002. *Ako citovať a vytvárať zoznamy bibliografických odkazov : podľa noriem ISO 690 pre „klasické“ aj elektronické zdroje*. Bratislava : Stimul, 2002. 82 s. ISBN 80-88982-57-X.
- KUCIANOVÁ, Anna. 2008. Problémy s technikami citovania podľa ISO 690 a ISO 690-2. In *Knižnica*. ISSN 1335-7026, 2008, roč. 9, č. 3, s. 14-18.
- LICHNEROVÁ, Lucia. 2003. Vieme dobre citovať? In *Itlib*. ISSN 1335-793X, 2003, roč. 7, č. 2, s. 47-49.
- STN ISO 690:1998, *Dokumentácia – Bibliografické odkazy – Obsah, forma a štruktúra*. Nahrádza ČSN 010197.
- STN ISO 690-2:2001, *Informácie a dokumentácia – Bibliografické citácie – Časť 2: Elektronické dokumenty alebo ich časti*.
- STN ISO 832: 1998, *Informácie a dokumentácia – Bibliografický popis a odkazy – Pravidlá skracovania bibliografických termínov*.

Recenzent: PhDr. Marta Matthaidesová, PhD.

LICHNEROVÁ, Lucia. Bibliographic Citing and Referencing to classic Documents: Principles and the most commonly Problems. HISTORIA ET THEORIA IURIS, Vol. 1, 2009, No. 2, p. 7.

The thesis provides instructions for bibliographic citing and referencing to „classic“ documents. It explains the basic concepts from citation praxis, but it is primary oriented at creating of bibliographic references to „classic“ documents. By means of interpretation of the available standards and published literature of the citing-field it summarizes and explains the basic principles of creating the elements to be included in bibliographic references. The thesis offers schemata of the bibliographic references to various types of documents. The principles are explained on specific examples. The final part presents the most commonly breaches of the principles in relation to creating of the bibliographic references.

Keywords:

Citing standards. STN ISO 690. Citations. Bibliographic references. Schemata of the bibliographic references.